

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Pojetí Krásy v díle Svatého Augustina

Zdenka Hošková

Plzeň 2013

**Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická**

Katedra filozofie

Studijní program Humanitní studia

Studijní obor Humanistika

Bakalářská práce

Pojetí Krásy v díle Svatého Augustina

Zdenka Hošková

Vedoucí práce:

PhDr. Miloš Ševčík, Ph.D.

Katedra filozofie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2013

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literatury.

Plzeň, duben 2013

Na tomto místě bych ráda poděkovala panu doktorovi Milošovi Ševčíkovi za trpělivost, vstřícnost a cenné připomínky.

Děkuji

Obsah

1 ÚVOD	1
2 ŽIVOT SVATÉHO AUGUSTINA.....	3
3 ESTETIKA SVATÉHO AUGUSTINA.....	6
3.1 Vliv víry	9
4 POJETÍ KRÁSY.....	12
4.1 Vymezení krásna.....	12
4.2 Principy krásna	14
4.3 Znaký krásna	15
4.3.1 Jednota.....	18
4.3.2 Rozmanitost.....	18
4.3.3 Stejnost.....	18
4.3.4 Podobnost	19
4.3.5 Vhodnost, shodnost.....	19
4.4 Krása a ošklivost	20
4.5 Krása v uspořádání.....	21
4.6 Krása a číslo.....	24
4.6.1 Číslo kolem nás	24
4.6.2 Číslo jedna.....	25
4.7 Krása a rozum	25
4.7.1 Co je rozum?	25
4.7.2 Spojitost smyslů a rozumu.....	26
5 ZÁVĚR	28
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	30
6 RESUME	32

1 ÚVOD

Estetika je filosofická disciplína zabývající se kategoriemi jako jsou krása, vznešeno, komično či vkus a jejich působením na člověka, jeho city a jeho vnímání. Předměty tohoto působení mohou být jak umělecká díla, tak díla přírodní. I když se těmto otázkám věnovali filosofové již od antických věků, jako samostatná filosofická disciplína vznikla až roku 1750. U jejího zrodu stál německý filosof Alexander Gottlieb Baumgarten. Jedná se tedy poměrně o mladou filosofickou disciplínu.

V této práci se zaměřuji na estetické názory svatého Augustina, jednoho z nejvýznamějších středověkých filosofů, přesněji na jeho pojetí estetické kategorie krásy. Dílo Svatého Augustina je estetickými myšlenkami hojně protknuté. Augustin byl povahou člověk velice citlivý a vnímavý, proto měl k estetice a tedy i krásnu velmi blízko. Jediný spis věnovaný výhradně jen estetice či přímo kráse byl spis *O krásném a vhodném (De Pulchro et Apto)*, který se bohužel ztratil již za Augustinova života, a tak neexistuje žádné dílo, které by nám zprostředkovalo ucelený náhled na kategorii krásy. O obsahu tohoto spisu se dovídáme zprostředkovaně z díla *Vyznání (Confessiones)*, které ovšem bylo napsáno o bezmála 20 let později a tak zde jistě nejsou zachyceny všechny myšlenky ze ztraceného díla. Nepřesnosti a odchylky od původních myšlenek mohou být též způsobeny jeho pozdějším přikloněním se ke křesťanské víře.

Tato práce je rozdělena do 3 kapitol, přičemž ta nejdůležitější, jež je přímo věnována kráse, se dále dělí do jednotlivých podkapitol. Samostatnou částí jsou pak úvod a závěr. První a druhá kapitola přibližuje život Svatého Augustina. Prostředí, ve kterém vyrůstal, jeho publikační činnost a v neposlední řadě i jeho estetické smýšlení. Období jeho života spadá do hektického prostředí staré říše římské v období 4. a

5. století. V této době antická společnost již pomalu neexistovala a nová epocha středověku se teprve rodila. Právě tento přerod provázal Augustina u jeho prvních filosofických uvažování.

Ve 3. kapitole se pak zabývám hlavním tématem celé práce, což je pojetí krásy v díle sv. Augustina. Cílem této kapitoly je vytvořit přehled pojetí krásy tak, jak ji vnímal Augustin. Především poukazuji na její hlavní znaky a principy. Dále se snažím přiblížit, jak bylo toto pojetí ovlivněno vírou. Následně se zabývám jednotlivými projevy krásy, jako je například celek či uspořádání.

Tato práce si klade za cíl zprostředkovat čtenářům Augustinův pohled na estetickou kategorii krásy do uceleného přehledu. Poskytnout tak přehled toho, v čem podle Augustina krása spočívá, jaké jsou její principy a znaky. Jakým způsobem krásu vnímáme a vyhodnocujeme.

I když se jeho dílo pojednávající právě o kráse ztratilo, přesto jeho přínos estetice ve svých pozdějších dílech je nesporný a můžeme ho považovat za jednu z osobností estetické vědy.

2 Život svatého Augustina

Život Aurelia Augustina je datován do období plného velkých změn. Neustálému tlaku barbarských výpadů se již tak vnitřně rozložené římské impérium nedokáže dlouho bránit. Římská říše tou dobou nestojí na pevných antických základech, plných vzdělanosti a ideálů. Její původní velikost, síla a soudržnost jsou pryč. Nový svět se však teprve rodí. Nejen politické a společenské uspořádání říše, ale i římská církev prožívá těžké časy. Polský filosof Wladyslaw Tatarkiewicz poukazuje na „...rozštěpení obydleného světa na Východ a Západ.“¹ Čelí náporu manicheismu, přicházejícímu z východu, hnutí Donatovu, hnutí Ariovu a též stoupencům Pelagiuse. To vše velice silně poznamenalo i život samotného Aurelia.

Augustin se narodil r. 354 ve městě Tagast v Numidii v berberské rodině. Významný český filosof Milan Macovec charakterizuje jeho rodiče následovně: „...Jeho matka Monika byla hluboce věřící citově založená křesťanka, vždy celou duší doufající a trpělivě očekávající, že její podivuhodný syn překoná překoná nezdárné sklony, v nichž se v mládí tak překonával.“² „Otec Patricius byl jí ve všem všudy opakem: jako úředník římské správy měl obvyklou úřednickou „životní filosofii“, danou především ohledy v rámci úřední hierarchie, tedy vlastně snahou vlastní životní filosofii nemít...“³. Tento rozpor můžeme chápat jako obrazem světa, ve kterém Augustin nejen vyrůstal, ale po celý život tvořil.

I když byl vychováván svou matkou v křesťanské víře jako dítě křestem neprošel, došel k němu až mnohem později. Jako chlapec se spíše věnoval radovánkám než náboženství. K tomu Milan Machovec výstižně poznamenává: „...mladý hejsek si tehdy liboval zvláště ve výtržnostech a různých, vysloveně chuligánských kouscích...“⁴ Ovšem nebyl to člověk zlý, naopak byl citlivým a vnímavým mladým mužem.

¹ TATARKIEWICZ, Wladyslaw. *Dejiny estetiky*, s. 9.

² MACHOVEC, Milan. *Svatý Augustin*, s. 44.

³ Tamt., s. 44.

⁴ Tamt., s. 45.

Jako chlapec navštěvoval gramatickou školu, poté se věnoval studiu rétoriky, což byla velmi dobrá volba, neboť měl pro řečnictví cit. Ovšem sám se za dobrého studenta nepovažoval. Především v chlapeckém věku ho studium nebavilo a tak studoval jen kvůli tomu, že ho rodiče ke studiu nutili.

Augustin našel veliké zalíbení v latinském jazyce, věnoval se jeho studiu velmi do hloubky. Řečtina mu v chlapeckých letech neučarovala. Jak sám poznamenává, učení cizímu jazyku doprovázené výhrůzkami podpořilo jeho nechuť pociťovanou k řečtině.

Jak je patrné z jeho díla *Vyznání*, kde popisuje svůj život, jeho dospívání bylo poměrně bouřlivé. Vyznává se zde s chlapeckých hříchů. Období svých šestnácti let prožil „...se smilnou náruživostí.“⁵ „A co mně více lahodilo, než milovati a milován býti?“⁶ Augustina můžeme označit za velmi vášnivého člověka, plného citu. Významný český estetik Karel Svoboda uvádí, že se již v 18 letech stal otcem. S matkou svého syna Adeodata se nikdy neoženil, podle Milana Machovce to byla „...prostá dívčina“⁷, ale také v ní vidí „druhou významnou ženu“⁸, která ovlivnila jeho „duchovní vývoj.“⁹

Setkání s Ciceronovým spisem *Hortensius* roku 373, ho podnítilo ke studiu filosofie. Doslova pro ni zahořel. Naproti tomu při studiu Písma svatého byl překvapen, jak moc ho zklamalo. Tehdy mu připadalo oproti Ciceronovu spisu velmi prosté. A tak se stalo, že propadl Mánímu učení. Studiu manicheismu se věnoval bezmála 10 let.

Svůj první spis *O krásném a vhodném (De pulchro et apto)* sepsal během svého pobytu v Kartágu (kolem roku 380), kde působil jako učitel rétoriky. R. 383 se rozhodl z Kartága odejít do Itálie, kde vyučoval rétorice v Římě a Miláně. Důvod, proč se rozhodl odejít do Itálie nebyl ve vyšších příjmech, jak sám uvádí, ale dověděl se, že tamní studenti mají v sobě větší kázeň při studiu, nechodí do přednášek jak se jim líbí, nýbrž spořádaně. Dokonce sám učitel jim musí dovolit navštěvovat své přednášky. Způsoby studentů v Kartágu ho velmi rmoutily. Byly naprosto opačné než ty, jež panovaly v Itálii.

⁵ AUGUSTINUS, Aurelius. *Vyznání*, s. 46.

⁶ Tamt., s. 46.

⁷ MACHOVEC, Milan. *Svatý Augustin*, s. 45.

⁸ Tamt., s. 45.

⁹ Tamt., s. 45.

Zde se setkal se Svatým Ambrožem a zúčastnil se jeho kázání. Ambrož na něj velice silně zapůsobil a tak v jeho mysli počaly vyvstávat pochyby a otázky týkající se jeho víry. Přemýšlel nad pravdivostí jednotlivých myšlenek a snažil se zjistit, jak by jeho věrní bratři na otázky odpovídali. Začal uvažovat, zda by dokázal „...usvědčiti Manichejské z bludů.“¹⁰

Teprve v Itálii se roku 386, po studiu děl Svatého Pavla a novoplatoniků, se obrátil ke křesťanské víře. Ve svém díle *Vyznání (Confessiones)* tento přerod popisuje jako těžký duševní boj, který vyvrcholil náhlým osvícením. Během této doby, kdy se připravoval na křest, sepsal několik spisů, v nichž se mimo jiné „...vyrovnával se skepsí nových akademiků, k níž se přiklonil, když se rozešel s manicheismem.“¹¹

Před křestem, jenž proběhl r. 387, se rozhodl opustit místo učitele rétoriky a naplno se věnovat Božímu poslání. Nadále se věnoval své spisovatelské činnosti. V ní se zabýval se například nesmrtelností duše či svobodnými naukami. Po určité době se rozhodl vrátit zpět do severní Afriky - své vlasti, ale cestou ho zasáhla zpráva o smrti jeho milované matky Moniky, s níž ho pojilo velice silné pouto.

Pod tíhou této události se vrátil do Říma a sepsal spis *O nehmotnosti lidské duše ([De quantitate animae)* a rozpracoval spis *O svobodné vůli (De libero arbitrio)*, který však dokončil až za čas po svém návratu do rodné Afriky. Zde napsal své dílo *O učitelích (De magistro)*.

Zatímco jeho první díla jsou spíše filosofická a postupuje v nich převážně dialogicky, v pozdějších spisech je patrný spíše bohoslovný obsah. R. 391 se stal biskupem ve městě Hippona (dnešní Annaba v Alžírsku). Přes svou nesmírnou pečlivost a usilovnost v novém poslání si našel čas a pokračoval dále ve své spisovatelské činnosti. Pro Sv. Augustina filosofie a bohosloví nebyly dvě různé věci. Naopak opravdovou filosofii spatřoval právě v pravém bohosloví a též i v náboženství. V tomto období bojoval s vyznavači manicheismu (se svými bývalými bratry), ale též s ostatními větvemi katolické církve, jako byli donatisté, ariáni, pelagriáni. Též se věnoval dílům věroučným a mravoučným, zabývajícím se výklady Písma a kázáním. V díle *Vyznání*

¹⁰ AUGUSTINUS, Aurelius. *Vyznání*, s. 149.

¹¹ SVOBODA, Karel. *Estetika svatého Augustina a její zdroje*, s. 10.

popisuje svoji životní cestu od mládí, přes smrt matky, až po pravé poznání. Ve svém největším díle *O Trojici (De Trinitate)* se věnuje Bohu a lidské duši. Inspirací pro dílo *O Boží obci (De civitate Dei)* byla situace po pádu Říma a vztahy mezi křesťanským a pohanským obyvatelstvem. Podle Karla Svobody bylo toto dílo „...široce pojatým pokusem o křesťanskou sociologii a filosofii dějin.“¹²

3 Estetika Svatého Augustina

Již z díla *Vyznání* je patrné, jaká povaha byla Augustinovi vlastní. Sám zde zmiňuje, jak velmi toužil po lásce: „Ještě jsem nemiloval, ale toužil jsem milovati a poněvadž má touha byla slabá, zlobil jsem se na sebe, že tak málo po lásce toužím.“¹³

Jako chlapec nenašel zalíbení v učení: „...nemiloval jsem učení a horšil jsem se, že mne k němu nutili. Přece však byl jsem k učení nucen a bylo to pro mne dobře...“¹⁴ Poté však vzplanul láskou k jazyku, a to jazyku latinskému. Řecký jazyk se mu zprotivil právě v dobách dospívání, když byl k němu nucen. „Myslím, že i řeckým hochům jest Virgil obtížný, když jsou nuceni se mu učit tak, jako já Homéru.“¹⁵

Divadlem byl doslova uchvácen. Sám se zamýšlel, proč člověk je tak fascinován dějem tragédie, proč chce cítit tu bolest, proč chce trpět při pohledu na tragické scény? Podle něj člověk nechce trpět, ale býti útrpným, a protože „...útrpnost není prosta bolesti snad jen proto jsou milovány i bolesti.“¹⁶

Karel Svoboda ho ve svém díle *Estetika svatého Augustina a její zdroje* označuje za člověka velice citlivého a vnímavého. „Byl nadán vším, co činí člověka citlivým ke kráse.“¹⁷ Právě Augustinova vnímavá, a můžeme říci i

¹² SVOBODA, Karel. *Estetika svatého Augustina a její zdroje. Aurelius Augustinus: O pořádku. O učitelích*, s. 11.

¹³ AUGUSTINUS, Auerlius. *Vyznání*, s. 63.

¹⁴ Tamt., s. 29.

¹⁵ Tamt., s. 33.

¹⁶ Tamt., s. 65.

¹⁷ SVOBODA, Karel. *Estetika svatého Augustina a její zdroje. Aurelius Augustinus: O pořádku. O učitelích*, s. 17.

vášnivá povaha ho přivedla k estetickému smýšlení. Estetické názory provázejí většinu jeho děl.

Své pocity projevil především v díle *Vyznání*, kde popisuje své strasti prožité během dětství či při ztrátě milované matky. Jak moc si jí vážil ukazuje například ve svém spise *O pořádku (De ordine)*, kde ji nechává vstoupit do svého dialogu, který vedl se svými žáky. V tehdejší době se ženy velmi zřídka objevovaly ve filosofických spisech a dílech. Tato role náležela výhradně mužům.

Oplýval pocity sympatie, které „...tak mocně přispívají k probuzení estetických emocí, jak ukazuje už Platonův Eros“¹⁸ či pocitem lásky, jejímž předmětem se postupně staly jeho matka, jeho ženy, syn a jeho přátelé, a dále později, když se stal křesťanem také všichni lidé, jak káže Kristovo přikázání, ale především Bůh.

Augustinova náklonost k přírodě byla velmi silná. Často ji ve svých dílech zmiňoval. I přírodu můžeme chápat jako původce mnohých jeho myšlenek. Spis *O pořádku*, v němž se zabýval uspořádáním všeho kolem nás, uvádí zamyšlením nad vodou v korytě, jež vydává přerývané zvuky díky napadanému listí. Dále zmiňuje, jak se zaujetím pozoroval kohoutí zápasy, jež vnímal jako symbol zobrazení krásy vítěztví. Věnuje se uspořádanosti stromů, z nichž pochází listí, které následně spadá do potoků.

Augustin měl velice blízko k umění a jeho kráse. Jak uvádí v díle *Vyznání*, již jako hoch na úkor studia, projevoval vášeň k divadlu, hry ho naprosto udivovaly. Bezmezně obdivoval všechny herce a jejich postavy, dokázal se do nich vcítit a prožívat s nimi všechny jejich radosti a strasti, bolest, smutek, lásku a štěstí, „...smyšlené báchorky lahodily mým uším, čímž má obrazivost se dráždila ještě více...“¹⁹ S velkou náruživostí se věnoval četbě básnické. Estetik Jaroslav Hruban k tomuto podotýká, že „...Jeho schopnost vcítění v díla básnická byla neobyčejně živá, za to zvali jej učitelé „nadějným hochem.“²⁰

¹⁸ SVOBODA, Karel. *Estetika svatého Augustina a její zdroje. Aurelius Augustinus: O pořádku. O učitelích*, s. 17.

¹⁹ AUGUSTINUS, Aurelius. *Vyznání*, s. 26.

²⁰ HRUBAN, Jaroslav. *Esthetika sv. Augustina: příspěvek ku psychologii a vývojovému významu myšlení křesťanského*, s. 19 – 20.

Rád četl též eposy pojednávající o hrdinech a jejich velkých činech. S radostí naslouchal též zpěvu.

Můžeme tak o něm říci, že celou svou duší byl umělcem. Možná to byl důvod, proč ho zaujalo studium latinského jazyka. Jeho povaha byla umělecky založená a tak se přirozeně klonila k tomuto oboru. Rétorika, kterou nejdříve studoval a později i vyučoval, spojovala jeho nadšení pro divadlo, oslavné eposy, básnické sbírky a podobně. Vše výše zmíněné spojuje právě umění řeči, umění hlasu a řečnickova gesta.

Co též ovlivnilo Augustinovo smýšlení, a samozřejmě tedy i jeho estetické myšlenky, byla četba Platonových textů. Jejich knihy ho učinily, jak sám píše, „učenějším, ale také pyšnějším.“²¹ Uvažoval nad Bohem, jemuž přiznal, že věci mají svůj původ právě v něm. Tato četba ho povzbudila v hledání netělesné pravdy, což mu stále činilo potíže. Existencí Boha si však byl jist. Jaroslav Hruban toto popisuje následovně: „...přešel od skepticismu k uznání objektivní pravdy, zduchověl své myšlení, manicheismem na smyslové obrazy navyklé, od dalismu přešel k důslednému monotheismu, věře, že neoplatonism pochopil bytost absolutně duchovou. Platonism jest předsíní křesťanství, v něm vrcholí onen duchovní vývoj lidstva....“²²

Díla Platona a též novoplatonistů tak spojuje s křesťanskou naukou. Naopak Karel Svoboda ve svém díle poukazuje na souvislost mezi Platonovou estetikou a manicheiským pohledem na ontologii: „Takto kombinuje Augustin Platonovu estetiku, přesněji estetiku Hippiá Většího a Faidra, s manichejskou ontologií.“²³ Za nejkrásnější považuje svrchovanou jednotu. K dobru zde vidí proklad zla, „...které spočívá v rozdvojení.“²⁴

²¹ AUGUSTINUS, Aurelius. *Vyznání*, s. 220.

²² HRUBAN, Jaroslav. *Esthetika sv. Augustina: příspěvek ku psychologii a vývojovému významu myšlení křesťanského*, s. 11-12.

²³ SVOBODA, Karel. *Estetika svatého Augustina a její zdroje. Aurelius Augustinus: O pořádku. O učíteli*, s. 28.

²⁴ Tamt., s. 28.

Podle Svobody Platon a Plotinus ovlivnili Augustina především proto, že „...spojovali problémy estetické a ontologické.“²⁵

3.1 Vliv víry

Tak jako v každodenním životě je víra způsobem života, pak ve filosofických pojednáních jí můžeme nazvat páteří jednotlivých myšlenek. Víra velice ovlivňuje způsob uvažování. Z epistemologického hlediska tento výraz můžeme chápat jako přesvědčení, že je něco pravdivé. V případě křesťanství směřuje člověk k oné jediné pravdě, kterou je Bůh. Někdy bývá cesta k Bohu přímá, jindy krkolomná a s překážkami. Samotný Augustin si prošel cestou druhou.

Sv. Augustin byl svou matkou veden ke křesťanství již od útlého věku. Přesto však na své cestě k Bohu odbočil ke studiu manicheismu. V díle *Vyznání* popisuje, jak jeho pýcha zapříčinila, že Písmo svaté se mu zdálo být příliš prostým slohem, což vedlo k jeho odklonu na cestě k Bohu. „Písmo totiž jest takové, že roste s maličkými; já však jsem pokládal za nehodné býti maličkým a naplněn pýchou, sám sobě jsem se zdál býti velikým.“²⁶ V této době se setkal s učením manicheistů. Jak sám uvádí, díky rozčarování z Písma svatého, propadl nevědomky manicheismu a po celých 9 let se studiu tohoto učení věnoval. Postupně však začal zjišťovat, že mu jeho souvěrci nedokáží uspokojivě odpovědět na jeho otázky, což Augustina vedlo k pečlivému uvažování, zda je manicheismus opravdu to, co hledá. Sám k tomu ve *Vyznání* uvádí: „Ochladnuv tedy ve své horlivosti, které jsem choval k učení manichejskému a stále méně doufaje dojítí poučení od ostatních jejích učitelů, když nejproslavenější z nich se mi ukázal neučeným v mnohých pochybnostech, jež mnou zmítaly, počal jsem se s ním zabývatí společně studiem písemnictví...“²⁷

²⁵ SVOBODA, Karel. *Estetika svatého Augustina a její zdroje. Aurelius Augustinus: O pořádku. O učitelích*, s. 19.

²⁶ AUGUSTINUS, Aurelius. *Vyznání*, s. 72.

²⁷ Tamt., s. 132.

Po tomto období stále větších pochybností se vrátil k Písmu svatému a našel zde více, než se tomu stalo během jeho prvního setkání. Možná tato krátká exkurze k jiným myšlenkám mu pomohla pochopit podstatu křesťanství a nasměrovala jej v jeho cestě za hledáním vyšší pravdy.

V časech, které věnoval studiu manicheismu, sepsal svůj nejznámější estetický spis *O krásném a vhodném*. Můžeme se tedy domnívat, že myšlenky uvedené v tomto spise byly ovlivněny Máního učením, a tedy jeho principy dualismu. Spis se bohužel velice brzy ztratil, ještě za Augustinova života, o jeho obsahu se dovídáme tedy zprostředkovaně v díle *Vyznání*. Toto dílo sepsal bezmála o 20 let později po svém přestoupení ke křesťanství a tak jeho myšlenky zde uvedené, byť původně pocházející z čistě estetického díla *O krásném a vhodném*, mohou být neúplně reprodukovány a zcela nevědomě pozměněny vlivem již křesťanského smýšlení.

Můžeme jen domýšlet, jak moc byl patrný manichejský princip duality. Jaroslav Hruban je přesvědčen, že toto dílo bylo sepsáno jako silně manichejské, Karel Svoboda je však v tomto opatrnější. Za slabý článek Hrubanovi práce považuje nedostatečné studium originálních Augustinových textů. Sám Svoboda přiznává spojitost určitých myšlenek z díla *Vyznání* s Máního učením a tudíž principem dualismu. Skutečnost manicheisté vysvětlují jako průsečík dvou jiných světů, a to světa dobra a světa zla, či světy světla a tmy.

V díle *Vyznání* vzpomíná na dobu kdy se od manicheismu odvracel. Vedle dobra viděl i zlo, které zpodobňoval jako „...tělesnou bytost, ošklivou a tmavou, skládající se ze dvou prvků, z jednoho tuhého, který nazývali zemí, a z druhého řídkého a jemného jako vzduch, jež nazývají zlým duchem, který dle jejich názoru proniká na zemi.“²⁸ Jak sám uvádí, jistá zbožnost mu bránila uvěřit, že zlo nemůže pocházet od Boha, „...přijal dvě tělesné sobě odporující příčiny, obě nekonečné příčinu zla však menší, příčinu dobra větší.“²⁹

Ctnosti přisuzuje jednotu spojenou s rozumnou duší, přisuzuje jí vše kladné, jako je pravda a svrchované dobro. V tom všem viděl jednotu. Jako protiklad k ctnosti spatřuje hřích, nepravost – to spojuje s nerozumným životem.

²⁸ AUGUSTINUS, Aurelius. *Vyznání*, s. 142.

²⁹ Tamt., s. 142.

Zde vidí rozdvojenost – svrchované zlo. Jednotu tedy nazývá „monadou (jedincem)“³⁰ protikladem pak označuje „dyadou (dvojincem)“.³¹

Krásu nacházel Augustin i ve věcech nelibých. Přímo požadoval jejich přítomnost. Ošklivá věc zasazená do prostředí jí náležití, pomůže přerodu v lahodící celek. Zauvažujme, jak bychom nahlíželi na krásu, pokud by nebylo ošklivosti. Dokázali bychom si krásu uvědomit, kdybychom ji nemohli srovnat s ošklivostí? Člověk, jež zažije pocit bolesti si lásky váží daleko více, než člověk, který bolest nezažil. U krásy platí stejný princip. Vyvolá-li v nás něco silný nelibý pocit, snažíme se tohoto pocitu zbavit, protože je nám nepříjemný. Libý pocit vyvolaný krásnou věcí je pro nás o to silnější, že nám umožnil zbavit se toho nepříjemného. Pokud zažijeme nelibý pocit, není o to větší a silnější pocit libý, ale daleko více si ho vážíme právě z důvodu toho, že jsme již zažili jeho opak. I Augustin tvrdí, že ošklivé věci mají své místo a svůj smysl, pakliže jsou rozumně uspořádány.

Přestoupení ke křesťanské víře je plně zaznamenáno v díle *Vyznání*. Musíme vzít v úvahu, že dílo napsal Augustin po návratu ke křesťanství a tak se o jeho manichejském období dovídáme většinou z myšlenek, které se staví proti celému učení. Je zde velice patrný jeho nesouhlas protínající celé dílo. Můžeme říci, že cesta, kterou prošel Augustin od křesťanství přes manicheismus zpátky ke křesťanství, ho ujistila o správnosti víry v Boha. Jeho oddanost Bohu lze pokládat za silnější právě o tu složitější cestou plnou otázek, hledání a poznání.

Bůh je smyslem všeho, vším se prolíná. Jak uvádí: „...kamkoliv se obrátí srdce člověka mimo Tebe, bude proniknuto bolestí, i kdyby se obrátilo k těm nejkrásnějším věcem.“³² Věci jsou věcmi proto, že obsahují Boha. Své estetické názory propojoval s vírou a hlavně pak s Bohem. Pokud se ptáme co má Bůh společného s krásou, musíme říci, že všechno. Ovšem nemůžeme říci, že Boha upřednostnil před samotným rozumem. Naopak, rozum, a zvláště v estetických myšlenkách, považuje za velmi důležitý. V díle *O pořádku*

³⁰ AUGUSTINUS, Aurelius. *Vyznání*, s. 114.

³¹ Tamt., s. 114.

³² Tamt., s. 104.

zmiňuje: „Duše tedy přivádí sebe postupně k mravnosti a k nejlepšímu životu ne již pouhou vírou, nýbrž bezpečným rozumovým postupem.“³³.

Augustin se během svého života snažil najít tu nejvyšší pravdu. Nejdříve ji hledal u manicheismu, ale poté, co se s Máního učením rozešel, hledal tuto pravdu v křesťanství. Onou pravdou, kterou zde našel byl Bůh. Jako stvořitel všeho kolem nás, musí být zároveň považován za stvořitele krásy. Jakým způsobem se však Augustin vypořádal s ošklivostí a se zlem? Lze snad říci, že Bůh stvořil i zlo? Že stvořil ošklivost? A přeci tuto rozmanitost Augustin připouští. Dokonce tvrdí, že je nezbytná. Tyto ošklivé části však připouští pouze jako části celku. Takového celku, který je uspořádán právě tak, aby byl krásný.

Zamysleme se nad tím, čím je náš život? Život je cestou k cíli. Ať už máme cíl jakýkoliv. Pokud budeme uvažovat, že Bůh nám cestu neurčuje, nevede nás po ní, jen nám jí ukazuje, pak si musíme si položit otázky: „Může to tedy činit pomocí zla? Může nám krásu ukazovat pomocí ošklivosti?“

Sladké chuti nikdy nedoceníme, pokud nebudeme znát i ty ostatní. Proč bychom toužili po pokrmech sladkých, když jiných chutí, jako kyselost, či hořkost neznáme? Sladkost nám pak přijde přirozená, pokud nebude z čeho vybírat, nebude zde možnost volby a tudíž ani rozhodování, co v nás vzbuzuje lepší a příjemnější pocity.

4 Pojetí Krásy

4.1 Vymezení krásna

O vymezení pojmu Krásna Augustin pojednával ve svém estetickém spise *O krásném a vhodném*. Jak je zmíněno výše, ztráta tohoto spisu je i velkou ztrátou pro estetickou disciplínu. Jak sám přiznává, nedokázal si vzpomenout z kolika knih se dílo sestávalo a tudíž si nemůžeme být jisti ani interpretací hlavních myšlenek, které v díle *Vyznání* uvedl. Je tedy

³³ AUGUSTINUS, Aurelius. *O pořádku*, s. 236.

pravděpodobné, že hlavní myšlenky ztraceného spisu byly pod vlivem křesťanského smýšlení upraveny.

Augustin postřehl libý pocit, který nám různé věci způsobují. Ptá se tedy: „Zdaž milujeme něco jiného než krásné? Co jest tedy krásné? Co jest krása? Co vlastně nás láká a táhne k věcem, jež milujeme?“³⁴ Co si představit pod pojmem milovat? Na to odpovídá Augustin ve svém díle *Křesťanská vzdělanost*: „Těšit se z něčeho tedy zamená s láskou se přimknout k nějaké věci pro ni samotnou, užívat něčeho znamená vztahovat to, čeho užíváš, k dosažení toho, k čemu chováš lásku – jestliže je to ovšem lásky hodno.“³⁵

„Co vlastně nás láká a táhne k věcem, jež milujeme?“³⁶ Nalézá se snad podstata naší lásky v kráse jednotlivých věcí? Pak by platilo, že pokud by věci krásné nebyly, ničím by nás nezaujaly ani ničím nepřitahovaly. Augustin zde rozlišoval krásné, jako to co samo o sobě nám krásné připadá, co v nás vzbuzuje ten libý pocit, a vhodné, jako to, co je součástí jiné věci a je jí přizpůsobené. Jako když šat obmotá se pevně kolem našeho těla.

Podle Svobody Platon rozlišuje krásné a vhodné podobně jako Augustin. Platon označuje jako vhodné to, „...co probouzí pouze zdání krásy, kdežto krásno samo (krása jako idea) je to, účastí na čem jsou věci krásné.“³⁷ Naproti tomu Augustin považuje za krásné to „...co jest takovým samo o sobě, vhodné pak to, co spojeno s jiným předmětem se mu přizpůsobuje.“³⁸ Podle Jaroslava Hrubana se rozdíl mezi krásným a vhodným snažil Augustin osvětlit též v listě psaném Marcellinovi: „Krásno totiž pro samo sebe se pozoruje a chválí, jemuž šeredné a netvorné jest opakem. Vhodné však, jemuž opakem jest nevhodno, jakoby od něčeho jiného bylo odvislé a posuzuje se ne dle sebe sama, leč dle toho, k čemu se pojí.“³⁹

Vedle vhodného je důležité též vyčlenit příjemno. To co je nám příjemné, to co vzbuzuje v nás libé pocity ještě nemusí být krásné. Jaroslav Hruban cituje Augustina z díla *O pravém náboženství*: „A otážu se, zda proto jsou krásná

³⁴ AUGUSTINUS, Aurelius. *Vyznání*, s. 109.

³⁵ AUGUSTINUS, Aurelius. *Křesťanská vzdělanost*, s. 49.

³⁶ AUGUSTINUS, Aurelius. *Vyznání*, s. 109.

³⁷ SVOBODA, Karel. *Estetika svatého Augustina a její zdroje. Aurelius Augustinus: O pořádku. O učíteli*, s. 24.

³⁸ AUGUSTINUS, Aurelius. *Vyznání*. Praha: Kalich, 1990, s. 113.

³⁹ HRUBAN, Jaroslav. *Esthetika sv. Augustina: příspěvek ku psychologii a vývojovému významu myšlení křesťanského*, s. 23.

(těla), poněvadž libost působí, či proto libost působí, že jsou krásná. Beze vší pochyby se mi odpoví, že proto libost působí, poněvadž jsou krásná. Vzbuzuje tedy krásno domy libé, z těchto však nelze vždy souditi na krásno jakžto příčinu jich.“⁴⁰

Humberto Eco uvádí Augustinovu definici krásy, jež pochází z jeho spisu *Epistula 3*: „Co je to krása těla? Soulad jednotlivých jeho částí doprovázený příjemným barevním odstínem.“⁴¹ Základ pro tuto tezi spočívá v proporci, v čísle. Tento princip není objevem Augustina, ale pochází již z antických dob.

Další teorii krásy uvedl ve svém díle *O nehmotnosti lidské duše [De quantitate animae]*. Ta je založena na geometrické pravidelnosti, jako nejkrásnější uváděl kruh, jehož celistvost není rozbíjena žádnými úhly, nýbrž na sebe plynule navazuje po celém svém obvodu.

4.2 Principy krásna

Za principy krásna považuje Augustin číslo (numerus). „ A prohlížeje zemi a oblohu, zpozoroval, že se mu nelíbí nic jiného než krása, v kráse tvary, v tvarech míry a v mírách čísla.“⁴² Čísla jsou podle Augustina „...božská i věčná, zvláště proto, že s jejich pomocí sloučil vše dřívější.“⁴³

„Číslo jest však též nejnítěrnějším principem všeho dění světového, jest konečně moudrost, jíž Bůh vše líbezně spořádal.“⁴⁴

Tvary, poměry, míry, to vše vnímáme naším zrakem. Člověk vnímá především smysly, ale je snad náš zrak schopný rozpoznat podstatu tohoto nejnítěrnějšího principu? Zrak nám může pomoci rozpoznat jednotlivé tvary, ne však princip či podstatu oné krásy. K tomu potřebujeme náš rozum. Ten dokáže soudit to, co mu smysly zprostředkují. Pokud se díváme na kruh, fascinuje nás ta neporušená jednota, bez začátku a konce, ale číslo by za touto dokonalostí

⁴⁰ HRUBAN, Jaroslav. *Esthetika sv. Augustina: příspěvek ku psychologii a vývojovému významu myšlení křesťanského*, s. 26.

⁴¹ ECO, Umberto. *Krása a umění ve středověké estetice*, s. 45.

⁴² AUGUSTINUS, Aurelius. *O pořádku*, s. 231.

⁴³ Tamt, s. 230.

⁴⁴ HRUBAN, Jaroslav. *Esthetika sv. Augustina: příspěvek ku psychologii a vývojovému významu myšlení křesťanského*, s. 29.

náš zrak nehledal. Pokud posloucháme hudbu, náš sluch nám zprostředkuje zvuk, rozpozná jednotlivé tóny, ale teprve rozum nám umožní nahlédnout na to, co přesně se nám zdá krásné, na rytmus písně, na složitost melodie a rytmus skladby je pouhý náš sluch krátký. Pro hudbu je důležitý rytmus, bez něho by namísto hudby byly pouze neuspořádané zvuky, které bychom za hudbu považovat nemohli. Rytmus, latinsky numerus, tudíž číslo. Všechny věci kolem nás pak jsou nějakých tvarů a mír a tudíž i čísla. Právě číslo stojí jako společný princip za vědami, jako je geometrie, astrologie, umění, básnictví, hudba nebo řečnictví.

4.3 Znaky krásna

Zde je důležité rozlišit, co považuje sv. Augustin za věci a naopak co je pro něj znakem. V díle *Křesťanská vzdělanost* uvádí ke spojitosti mezi znakem a věcí následující: „...o věcech získáváme informace pomocí znaků.“⁴⁵ Věcmi zde nazývá ty, jejichž označení není používáno pro žádné ostatní věci. Jako příklad zde uvádí „dřevo, kámen, zvíře...“⁴⁶. Toto jsou všeobecné názvy. Avšak určité konkrétní dřevo, které „...Mojžíš ponořil do horké vody, aby ho zbavil hořké chuti...“⁴⁷, považuje za znak. Jedná se již o konkrétní označení věci, které se nadále může používat jako znak pro věci ostatní.

Znaky rozděluje Augustin na „...znaky **přirozené** a znaky **smluvené**.“⁴⁸ Za přirozené znaky považujeme ty, „...které bez jakékoliv vůle nebo záměru něco označit působí, že se jimi kromě jejich vlastního významu rozumí ještě něco jiného jako je tomu u dýmu který znamená oheň.“⁴⁹

Smluvené znaky jsou ty, které si mezi sebou předávají veškeré živé bytosti, pomocí nichž se snaží přenést svoje myšlenky a pocity na někoho jiného. . Vyskytují se i mezi zvířaty, „...kohout, který najde potravu, vydává slepici hlasový znak, aby přiběhla.“⁵⁰ Tyto znaky jsou nejčastěji zrakové či

⁴⁵ AUGUSTINUS, Aurelius. *Křesťanská vzdělanost*, s. 48.

⁴⁶ Tamt., s. 48.

⁴⁷ Tamt., s. 48.

⁴⁸ Tamt., s. 77.

⁴⁹ Tamt., s. 78.

⁵⁰ Tamt., s. 78.

sluchové, ostatních je poskrovnu. Se zrakem komunikuje naše tělo, jedná se o jednotlivé pohyby, jako pokývání hlavou, či pokynutí rukou. Ke sluchu pak hovoří slova či různé zvuky.

Dále za znaky označuje **slova**. V díle *O učíteli* přemýšlí, zda je nutné pronášet slova například při modlitbě. Pokud bychom se měli modlit uvnitř, proč „...nejvyšší učitel, když učil své učedníky modlitbě, učil je nějakým slovům?“⁵¹ Neměli bychom se modlit uvnitř? Proč jsou tedy slova důležitá? Slova jsou důležitá právě pro učení „...neboť je neučil slovům, nýbrž je učil samým věcem skrze slova, kterými by si sami připomínali, ke komu a zač by se měli modlit, když by se modlili v nitru myslí, ...“.⁵²

Protože nikdo nepoužívá slova k jinému účelu než k označení čehosi. A tak každý znak je nějakou věcí. Naopak to však platit nemusí. Ne každá věc je znakem. Slova jsou těmi nejčastějšími, které lidé používají. Všechny tyto znaky se dají vyjádřit slovy, to však neplatí opačně. Slova mizí hned, jak jsou vyřčeny, a z toho důvodu byly převedeny na písmo, aby byla trvalejšími.

Šíření slova Božího se tak může zdát jednoduché, ale je zde jiné úskalí. Ne každý z nás pochopí správně jednotlivé znaky, výrazy, slovní spojení, či dvojsmyslné věty. Pak se může stát, že se ztratíme v textu i v našem pochopení. Podle Augustina je toto zařízeno samotným Bohem, který se snaží podpořit naši inteligenci delším a složitějším uvažováním. Chce zmenšit lidskou pýchu. I Augustin takovou trpěl. Sám to zmiňoval ve svém díle *Vyznání*. Při prvním čtení mu Písmo svaté přišlo tak prosté, až ho to znechutilo.

Humberto Eco k tomuto poznamenává: „....postavy a události Starého zákona jsou díky svým činům a charakteristickým rysům nazírány jako typy. postav Nového zákona.“⁵³ Tato typologie by pak měla zobrazit přímo jednotlivá fakta, neměla by se týkat způsobu, jakým jsou tato fakta lidem zobrazována. Znakem pak označuje každou věc, která v nás vyvolá pocit rozdílný, než jak působí na naše smysly.

⁵¹ SVOBODA, Karel. Estetika svatého Augustina a její zdroje. Aurelius Augustinus: O pořádku. O učíteli, s. 244.

Tamt., s. 245.

⁵³ ECO, Humberto. *Umění a krása ve středověké estetice*, s. 85.

Augustin byl prvním člověkem, který takto jednotlivé znaky rozlišoval. Pomocí tohoto a ještě dalších metod studoval Písmo svaté ve snaze odhalit pravdivý význam celého textu.

Písmo svaté, jak už bylo zmíněno výše, sloužilo k šíření víry po celém světě. Jelikož lidé však nemluví stejným jazykem, bylo potřeba ho nesčetněkrát překládat. V těchto překladech ovšem mohou nastat zásadní změny v jednotlivých slovních spojeních a tím je možné pozměnit význam částí textů, ne-li celý význam. Jak ovšem zajistit to, aby se ten pravý význam neztratil právě v překladu? Protože ne všichni jsou vybaveni jazykově tak dobře, aby si mohli přečíst originál. Jako ochranu před tímto problémem používal Augustin srovnávací metodu jednotlivých překladů, a pomocí komparace jednotlivých částí mezi sebou i vůči předpokládanému významu. Též srovnávání jednotlivých pasáží v kontextu s textem před a za problematickou částí. Znalost cizích jazyků zde byla ovšem nezbytná. Ne všichni lidé mají takové předpoklady a tak jim mnohdy nezbyvá, než se spolehnout na již hotový překlad.

Znaky se obracejí k našim smyslům. Nejčastěji pak ke zraku a sluchu, ale též i k ostatním. Krásu pak rozpoznáváme pomocí našich smyslů, na které tyto znaky působí. Hudebníci se obracejí k našemu sluchu, herci pantomimy naopak spíše k našemu zraku, tanečníci pak k oběma smyslům zároveň. Zde se většinou jedná o znaky smluvené. I když se například tanečníci snaží, aby jejich pohyby co nejvěrněji kopírovaly věc znázorňovanou, přesto určité pohyby jsou všeobecně společností přijímané jako konvenční a nikoliv přirozené.

Jak už bylo zmíněno výše, číslo jest tím nejnítěrnějším principem a nachází se ve všem kolem nás. Mohlo by se zdát, že vše kolem nás je tudíž i krásné. I zde však platí určité zákonitosti. Tato zákonitost, která je řízená čísly se musí ve věcech projevat dokonale, jen tak můžeme danou věc prohlásit za krásnou.

Zde si položíme otázku: V čem tkví tato dokonalost? Augustin za znaky krásy, za tuto dokonalost, považoval jednotu i rozmanitost, stejnost či částečnou podobnost, vhodnost, úměrnost a řád.

4.3.1 Jednota

Za nejvýznamější znak krásy považoval Augustin **jednotu**. Ta se velmi lišila od pojetí Plotinovy jednoty. Zatímco Plotinus vidí jednotu v jednoduchosti, v co nejmenším počtu částí, sv. Augustin naopak spatřuje tuto jednotu v celku různých částí, které samy o sobě krásné nejsou, ba naopak by ani neměly být pozorovány. Krása se právě projevuje v celku. Tím Augustin vysvětluje i přítomnost ošklivých věcí. Pokud na mozaiku nahlédneme z blízkosti a zkoumáme každý dílek zvlášť, není nám dopřáno uzříti obraz z nich vytvořený. Vidíme pouze jednotlivé dílky, jinak tvarované, jinak barevné. Pak nám uniká celková podstata věci. Svět je jednotou - celkem, který se projevuje v Bohu. Bůh je pro nás jednota, ke které vše směřuje.

4.3.2 Rozmanitost

Jako další znak uvádí Augustin **rozmanitost**. Krásu spojoval i „...s nerovností, s odlišností, s kontrastem.“⁵⁴ Narozdíl od Plotina, Augustinovo chápání jednoty rozmanitost připouští či dokonce vyžaduje. Když jednotu vzniká spojením různých částí dohromady, pak chápeme věc jako krásnou. Pro krásu je tedy vyžadováno spojení různorodých či rozmanitých částí v jeden celek. „Krása světa (*saeculi pulchritudo*) vzniká z protikladů.“⁵⁵ Rozmanitost tedy můžeme považovat za další znak krásy. Je však velice důležité zmínit, že rozmanité části musejí být do celku uspořádány správným způsobem. Ošklivé věci by neměly být příliš viditelné, naopak by měly ustupovat do pozadí ve prospěch částem lahodícím oku.

4.3.3 Stejnost

Pokud píšeme o rozmanitosti, je důležité zde zmínit i **stejnost**. V geometrii oceňuje Augustin hlavně jednotlivé tvary. Před rovnoramenným

⁵⁴ TATARKIEWICZ, Wladyslaw. *Dejiny estetiky*, s. 51.

⁵⁵ Tamt., s. 51.

trojúhelníkem upřednostňuje rovnostranný, protože má všechny strany stejné. Ještě více hodnotí čtverec pro jeho stejné strany i úhly. Ovšem nejkrásnějším je kruh, jehož obvod není narušen žádnými úhly, nemá začátek ani konec, on sám je začátek i konec.

4.3.4 Podobnost

Dalším důležitým znakem je **podobnost**. Vraťme se ještě zpátky k mozaice. Můžeme v ní nalézt prvky různosti i podobnosti zároveň?

Umění mozaiky spočívá v uspořádání jednotlivých dílku takovým způsobem, aby vytvořily smysluplný obrazec. Jakým způsobem je však tohoto docíleno? Tím, že klademe podobné dílky k sobě, ať už jsou podobné barvou či odstínem barvy, nebo velikostí či tvarem. U obrazů, které vyžadují jemnost uspořádání se též dbá na to, aby si okraje sousedících dílků byly podobné, protože příliš velké a neuspořádané mezery mezi jednotlivými dílky by celkový dojem kazily.

4.3.5 Vhodnost, shodnost

Jednotlivé dílky mozaiky tak musejí být vhodně poskládány aby pro naše oko vytvořily lahodící celek v podobě obrazu. **Vhodnost či shodnost** je tedy dalším znakem krásy. Zde je důležité rozlišit pojem vhodnosti, neboli shodnosti s označením věci jako vhodné. Ve *Vyznání* uvádí „...krásné jako to, co jest takovým samo o sobě, „vhodné pak to, co spojeno s jiným předmětem se mu přizpůsobuje.“⁵⁶ Jaroslav Hruban pak ve svém díle uvádí: „...vhodnost však tíhne ku stejnosti a jednotě, nebo ku podobnosti k sobě náležejících částí, nebo k stupňování rozmanitých.“⁵⁷

⁵⁶ AUGUSTINUS, Aurelius. *Vyznání*. s. 113.

⁵⁷ HRUBAN, Jaroslav. *Esthetika sv. Augustina: příspěvek ku psychologii a vývojovému významu myšlení křesťanského*, s. 35.

Mohou být věci božské i když nejsme schopni tuto božskost odkrýt? Ano, jsou příčiny či důvody na něž naše mysl nestačí a zůstávají nám ukryty. Přesto nemůžeme říci, že věc není božská.

Božský princip není například ve zle patrný, ale přesto je zlo na světě přítomné. Nemůžeme tedy předpokládat, že Bůh učinil zlo omylem. Svět, který Bůh k ničemu nepotřeboval a přesto jej stvořil má rovněž svůj důvod.

4.4 Krása a ošklivost

Při hledání krásy kolem nás narážíme na věci, které nemůžeme označit za krásné. Naopak nacházíme věci, které v nás nezbuzují libé pocity, zdají se nám lhostené, nepěkné, či dokonce šeredné. K čemu vlastně tato šerednost či ošklivost kolem nás je? Proč se tělo blechy skládá z nepěkných údů, k čemu existují nevzhledné kousky kamínek, jež se stávají součástí mozaiek? Dal Bůh vzniknout těmto věcem snad z důvodu, aby zdůraznil krásu ostatních věcí? Rozmanitost, která je jedním ze znaků krásy, způsobuje právě přítomnost těchto ošklivých věcí. Jakým jiným způsobem bychom si uvědomili ten libý pocit, který v nás vyvolá krásná věc, než přítomností věcí, které vyvolávají pocity nelibé.

Zde se musel zamyslet nad tím, jak je možné, že existuje ošklivost ve světě, který stvořil Bůh. Došel k tomu, že ošklivost „...je pouze – nedostatkem.“⁵⁸ Vždy ji považoval pouze za částečnou. „V protikladu ke kráse, která je jednotou, pořádkem, harmonií, formou, ošklivost je jen nedostatkem jednoty, pořádku, harmonie formy.“⁵⁹

Jak básníci používají ve svých dílech barbarismy, tak do řeči nedbalé vkládáme části krásné. Jak uvádí ve svém díle *O pořádku [De Ordine]*: „...kdyby byla samotná, zavrhněš ji jako sprostou, kdyby však chyběla, nevyniknou ony krásy...“.

⁵⁸ TATARKIEWICZ, Wladyslaw. *Dejiny estetiky*, s. 53.

⁵⁹. Tamt., s. 53.

Řád přírody nemůže údy blechy opomenout, jakkoliv jsou šeredné, jelikož mají svůj účel, jsou potřebné. Právě pro jejich šerednost je nečiní nijak vyniknuvší na úkor jiných, daleko příjemnějších částí. Tato šerednost se stává krásnou, je-li uspořádána. Jak je zmíněno v díle *O pořádku* „Přesto nechtěl pořádek přírody, aby chyběly, ježto jsou nutné...“.⁶⁰ Všechny tyto věci mají svůj účel, jsou zde z nějakého důvodu. Nevěstky jsou považovány za hanebné, přesto „Odstraň však nevěstky z lidské společnosti, a uveď všechno chťičem ve zmatek.“⁶¹

Kohoutí zápasy, jejichž průběh je provázen krví, útoky a násilím a které mohou působit na naši agresivitu a vzrušení, se nám mohou zdát šeredné. Ale krásný pocit vítězství, který prožíváme spolu s kohoutem během závěrečného aktu, kdy vítězný kohout se nadýmá pýchou a čepýří své peří, bychom nezažili pokud bychom nebyli svědky zápasu, provázeného těmi nelibými pocity, které v nás počátek tohoto souboje může vyvolat. Ten pocit vítězství, který pak prožíváme spolu s kohoutem, bychom nezažili, pokud bychom nebyli svědky toho zápasu.

4.5 Krása v uspořádání

Myšlenky pořádku či uspořádání věnoval Svatý Augustine celý jeden spis, který nazval příhodně *O pořádku*. Ve spisu, jenž má podobu dopisu, ve kterém popisuje svému příteli Zenobiovi některé dialogy, které vedl se svými žáky, uvádí hned na začátku příčinu svého uvažování. Onou příčinou byl nepravidelný šum vody, který upoutal jeho pozornost při jednom nočním bdění. Tak začal se tázat, jaká je toho příčina? Co způsobuje to, že voda neteče v korytě neustále rovnoměrně? Jeho žák Licentius, který bděl s ním, odpověděl, že příčinou toho všeho je spadané listí do koryta. Tato otázka je však navedla dále, než jen k příčině přerývaného toku vody v korytě. Začali uvažovat, jaká je příčina tohoto spadaného listí, které přerušuje pořádek toku vody? „Odkudpak“ tázal se Augustine, „vznikavá podiv, anebo která jest matka této necnosti, ne-li

⁶⁰ SVOBODA, Karel. Estetika svatého Augustina a její zdroje. Aurelius Augustinus: O pořádku. O učíteli, s. 213.

⁶¹ Tamt., s. 213.

nějaká nezvyklá věc mimo zřejmý pořádek příčin?“⁶² Licentius na to odpověděl: „Uznávám mimo »zřejmý«, neboť se mi zdá, že se nic neděje mimo pořádek.“⁶³ Přidal se k nim i Trigetius, který též byl zastáncem onoho pořádku. Pokud by vše bylo dílem pořádku, pak je uspořádána voda jež teče korytem, stromy, které rostou nad vodou, listy které rostou na stromě, vše má svůj důvod. Z určitého důvodu tyto listy vyrostly tak, aby mohly spadnout do koryta a přerušit tak tok vody. Z nějakého důvodu rostou stromy v přírodě a nejsou pouze zdrojem obživy v podobě plodů. Jsou přesně uspořádány.

Ač všichni spolu souhlasili, přesto Trigetius navrhnul toto velice pečlivě probrat. A tak začal se Augustin tázat Licentius, který si byl tímto veškerým pořádkem naprosto jistý. Tázal se z čeho usuzuje, že jak voda, která tekla korytem, jenž bylo postaveno lidmi aby přivádělo vodu k pití, koupání či praní, tak i listí, které do něho spadalo, byli dílem pořádku a ne náhody. Licentius na to odpověděl, že i stromy, ze kterých listí spadalo, vyrostlo na určitém místě a byly takto uspořádány z nějaké příčiny. Lidé pěstují stromy pro jejich plody, ovšem v tomto případě to neplatí, mohou je též pěstovat pro dřevo, ale těžko by je sázely vedle řeky. Zde uznal, že člověk nedokáže vždy tuto příčinu odhalit, zůstává mu skrytá. Přesto nemůžeme popřít, že existuje.

Krásu viděl Augustin právě v této uspořádanosti. Pokud je vše kolem nás uspořádané, znamená to, že neexistuje nic, co by bylo neuspořádané. Pak naše chyby vznikají z určité příčiny a jsou tedy uspořádané. Zde viděl Augustin krásu. Též věci nepěkné, vzbuzující v nás nelibé pocity, musejí být krásné, pakliže je uspořádáme. Protože vše, co je uspořádané, je krásné. I to nejmenší tělo živočicha, které je uspořádáno ze spousty malých částí a údů, je krásné. Jednotlivé části však nikoliv. Těžko můžeme říci, že noha blechy je krásná, pokud není součástí blešího těla, přesně tam, kde plní svou úlohu. Její podstatou je její funkce, možnost opřít se o ni. Má tedy důvod své existence.

A právě na příkladu malého tělíčka blechy Augustin ukazuje potřebu nahlížet na svět kolem nás jako na celek. Ukazuje, jak důležité pro člověka je dokázat pojmout vše dohromady a komplexně. Potom dávají i ty nejmenší elementy smysl, ať jsou samy o sobě krásné či nikoliv.

⁶² SVOBODA, Karel. Estetika svatého Augustina a její zdroje. Aurelius Augustinus: O pořádku. O učíteli, s. 189.

⁶³ Tamt., s. 189.

Pokud vidíme kolem sebe pouze různě barevné kamínky, vyvedené do různých nepravidelných tvarů, nikdy nedokážeme ocenit nádheru mozaiky stvořené z nich. „A nic jiného se neděje nevzdělaným lidem; svou slabou myslí nedovedou obejmout celé přizpůsobení i smysl věcí a proto, zarazí-li je něco příliš velikého pro jejich myšlení, domnívají se, že je ve věcech něco velmi ošklivého.“⁶⁴

Rozpoznání této krásy mnohdy není jednoduché, je za potřebí velkého snažení, abychom dokázali tuto krásu odhalit. Zvláště pak zmiňuje ne příliš vzdělané lidi. Pokud stojí před něčím větším, co jejich mysl nedokáže pojmout jako celek, poté si mohou myslet, že je zde něco ošklivého. A proto zdůrazňuje, jak nutné je snažit se obrátit zpět do svého nitra, odprostit se od všech myšlenek či doměnek, které již byly vytvořeny a snažit se znovu nahlédnout na danou věc jako na celek. „Jen duch sobě navracený chápe, jaká je krása veškerenstva.“⁶⁵

Jindy se se žáky zastaví před branami školy a pozorují kohoutí zápas. Copak se může zdát krásným? Augustin se tomuto zápasu obdivoval pro jejich „...dopředu natažené hlavy, rozčepýřené peří, prudké rány, velmi opatrné uhýbání a v žádném pohybu těchto nerozumných zvířat nebylo nic nepůvabného, ježto jiný rozum z hůry vše upravoval.“⁶⁶ Pokud vidíme tyto jednotlivé úkony, těžko se nám hledá ono krásné. Ale na konci každého souboje vzejde vítěz. Silnější vyhraje, nadouvá se pýchou a čepýří se, kdežto slabší je mrtev. Onen akt vítězství, který doprovází „...hrdý zpěv a údy téměř v jeden kruh sevřené jakoby v pýše nadvlády...“, a jemuž předcházela lítý boj, pro nás je tím krásným. Existovalo by vítězství bez boje? Myslím, že nikoliv. Každému vítězství předchází boj, ve kterém můžeme vidět krev, rány, surovost, zbabělost. Veškeré tyto akty, které v nás nemusejí vyvolávat libé pocity.

Pokud by však bez surovosti boje neexistovalo vítězství, pak můžeme říci, že bez ošklivosti by neexistovalo krásy. V naší lidské společnosti a ve věcech kolem nás nalézáme tyto projevy ošklivosti. Ale pokud je vše kolem nás uspořádáno, pak i tato ošklivost je nutně uspořádaná, a pokud je uspořádaná,

⁶⁴ SVOBODA, Karel. Estetika svatého Augustina a její zdroje. Aurelius Augustinus: O pořádku. O učíteli, s. 186.

⁶⁵ Tamt., s. 186.

⁶⁶ Tamt., s. 198.

pak je i součástí krásného uspořádání. „Neboť co jest ohavnějšího na kata? Co hrubšího a krutějšího nad jeho mysl? A přece má nezbytné místo nad samými zákony, řadí se do pořádku dobře řízené obce, je sice škodlivý svým smýšlením, avšak podle jiného pořádku je trestem pro škůdce.“⁶⁷ Krásné je když dobro zvítězí nad zlem a pokud je kat prostředkem k tomuto vítěztví, pak má ve světě své místo. Zde ukazuje, jak důležité je toto přesné uspořádání. Vše kolem nás má tak své místo - takové, které pomáhá vytvářet ze všeho kolem nás jednotu. I nevěstky, které označuje za nečestné, špinavé a hanebné, či kuplíře a ostatní vyvrhele společnosti, ti všichni patří do této jednoty, do tohoto světa. „Postav je na místo paní a zhyzdíš všechno špínou a hanbou.“⁶⁸

Těmto lidem či věcem patří místo nejnižší, jejich existence či přítomnost je nezbytná, avšak toto uspořádání přírody nedovoluje, aby vynikaly, „...protože jsou ošklivé.“⁶⁹

4.6 Krása a číslo

4.6.1 Číslo kolem nás

Již pythagorejci považovali za podstatu světa kolem nás číslo. Augustin jej považuje ve svém uvažování rovněž za důležité. Jak již bylo zmíněno výše, číslo považuje Augustin za nejzákladnější princip všeho dění.

Rytmus tak důležitý pro básně, aby našemu sluchu lahodily, poměr jednotlivých částí, aby se pojily v celek, ve všem číslo hraje svoji roli. Geometrie, zabývající se tvary, je všudypřítomná. Astrologie, jejíž náplní je vesmír, pohybující se obloha, přesně určené dráhy jednotlivých těles, hvězdy ve velkých vzdálenostech, ve všem je přítomno číslo.

Pro uvažování nad čísly je nutné uvažova nejen logicky a matematicky, stejně důležitá je podle Augustina i dialektika. Ta pomáhá odhalit i skrytá čísla. Ne vše je na první pohled patrné, jak zmiňuje Augustin. Mohou být věci božské

⁶⁷ SVOBODA, Karel. Estetika svatého Augustina a její zdroje. Aurelius Augustinus: O pořádku. O učíteli, s. 213.

⁶⁸ Tamt., s. 213.

⁶⁹ SVOBODA, Karel. Estetika svatého Augustina a její zdroje. Aurelius Augustinus: O pořádku. O učíteli, s. 213.

i když jsou nám ukryty. Například Božský princip není ve zle patrný, ale přeci je zlo na světě přítomné. Nemůžeme předpokládat, že Bůh učinil zlo omylem. Bůh je neomylný. Je však potřeba daleko hlubšího pohledu, díky němuž můžeme odhalit boží záměr zla.

4.6.2 Číslo jedna

Za nejdůležitější z čísel pak považuje číslo jedna. Můžeme tím jedním být právě my, jako to podstatné číslo, ze kterého pocházejí ostatní? Může tím jedním být jednota, do které se různé části spojují a tvoří tak celek? Může tím nejvyšším být Bůh, ke kterému směřuje všechno naše dění?

Například zvířata se skládají z různých částí, z trupu, hlavy a údů. Pokud by některá z částí chyběla, pokud by části netvořily jednotu - celek, pak bychom je nenazvali zvířetem. Již zmiňovaná blecha, jejíž tělo je složeno z trupu a údů, které nemůžeme samy o sobě považovat za nijak krásné, jsou však uspořádány co celku - jednoty. To, co činí krásu blechy, je právě jednota ve kterou je vše uspořádáno.

My lidé nejsme nesmrtelní. Je však číslo smrtelné spolu s námi? Nikoliv. Číslo je věčné. Pokud stavitel použije čísel při stavbě domu, neznamená to, že pokud zemře nebo se budova zřítí, číslo zmizí. Poměr 1:2, 2:4, zlatý řez, to vše zůstává platné již od dávných dob a bude platit i nadále.

Pokud principem krásy označujeme číslo, a číslo je nesmrtelné a věčné, pak nám z toho vyplývá, že i krása je věčná a tudíž nesmrtelná.

Tou jednotou je Bůh, který vstupuje do všech věcí kolem nás. Stejně jako číslo je nesmrtelný.

4.7 Krása a rozum

4.7.1 Co je rozum?

Položme si otázku, zda je rozum nezbytný pro vnímání krásy. Je možné jí plně vnímat a uvědomit si jí pouze smysly?

Ve spise O pořádku se Augustin nejdříve zamýšlí nad tím, co je rozum. Označuje ho jako „...pohyb mysli, schopný rozlučovat i spojovat to, čemu se

učíme.“⁷⁰ Tudíž co, co vnímáme našimi smysly, je schopen náš rozum zpracovat a vytvořit v nás pocit libý či nelibý. Znaky krásy vnímáme prostřednictvím smyslů, ale znaky samotné nedokáží v nás pocity libosti a nelibosti probudit. Dle Augustina je nutno rozlišit co znamená **rozumný** a co **rozumový**. Rozumným je označováno to, co rozum využívá. Naopak rozumovým nazýváme to, co bylo stvořeno rozumem. Podle tohoto tvrzení nelze o kráse říci, že je rozumná.

Jak velkou sílu může mít rozum Augustin ukazuje na příkladu staveb, či slov – vše bylo vytvořeno člověkem. Pak z toho vyplývá, že veškerá krása je dílem lidského rozumu. Věci, které v nás vzbuzují libé pocity, však neoznačujeme za rozumně vonící či rozumně vypadající. Proč tedy v určitých situacích vyslovíme, že je něco rozumného a v jiných nikoliv? Tímto termínem označujeme věci, které byly za svým účelem stvořeny. Pokud člověk něco uspořádá do celku záměrně, zde použijeme termín **rozumně uspořádaný**. Toto uspořádání má svůj účel. Právě tuto účelnost tedy nazýváme rozumnou. Krásně vonící květina v nás probouzí příjemné pocity, avšak nejde o její účel. Účelem vůně květiny je přilákat včely kvůli opylení, nikoliv v nás probudit libé pocity. Uvažujme tedy, že pokud se účel neslučuje s podstatou toho, co v nás vyvolává tyto příjemné pocity, nenazýváme to rozumným, ač to rozumné je.

4.7.2 Spojitost smyslů a rozumu

O propojení našeho rozumu a zraku mluví Augustin jako o souhlasu částí a nazývá ho krásnem. V případě sluchu hovoří o souzvuku či o rytmu, který nazývá lahodným. Ani v jednom případě neuzívá výrazu rozumný, ale jak uvádí „...v rozkoši těchto smyslů se vztahuje k rozumu jen to, v čem je nějaké rozměření či hudebnost.“⁷¹

⁷⁰ SVOBODA, Karel. Estetika svatého Augustina a její zdroje. Aurelius Augustinus: O pořádku. O učíteli, s. 224.

⁷¹ Tamt., s. 226.

Jako krásné se nám nezdá to, co náš zrak nevnímá v „rozumném poměru“⁷², což označuje shodné uspořádání prvků. Například pokud bude-li mít stavba dveře umístěny uprostřed a okna ve stejné vzdálenosti od dveří, vyjádříme se, že je stavba postavena v rozumném poměru. Pokud by ovšem okna byla pouze na jedné straně a my bychom nenalezli určitou shodu na straně druhé, bylo by to pro naše oko méně lahodící a příjemné. Pokud bychom se na tutéž věc podívali z jiného úhlu, a to například zevnitř stavby, mohla by se nám tato úprava zdát krásná též. Pokud stavitel záměrně umístí okna pouze po pravé straně dveří například z důvodu vedení světla, splní se ona účelnost tohoto nepoměru. Jestliže splníme naše očekávání či účel, můžeme považovat celkový výsledek za krásný.

Zde se dostáváme k další myšlence krásy a sice k jejímu významu. Po vzoru Augustina si vezměme jako příklad tanec. Při tanci náš zrak sleduje jednotlivé pohyby tanečnicka. Náš zrak dokáže vnímat ladnost těchto pohybů, jejich propojenost, přechody mezi nimi, přesto však hodnotí pouze samotný pohyb, především ale to jaké pocity v nás jeho ladnost vzbuzuje. Lidé znají tohoto oboru dokáží ocenit samotný význam krásy pohybu. Tanec nemá za úkol vyjádřit pouze ladnost, ale skrze tanec se vyjadřují naše pocity, myšlenky či celé příběhy. Ladnost pohybů útočí na naše smysly, jejich výnamy pak lahodí našemu duchu. Stejně jako u básně, kdy naše uší vnímají krásně samotný rytmus sloky, avšak myšlenka, jež je v ní skrytá zůstává pouhému sluchu neodhalena. Odhalit ji dokáže teprve náš rozum právě skrze naše smysly.

Augustin vidí onu rozumovost hned ve 3 rovinách: „...v činech, namířených k nějakému cíli, druhý je v řeči, třetí je v příjemnosti.“⁷³

Pak můžeme říci, že rozum rozvíjí naši schopnost uzříť krásu věcí kolem nás právě skrze naše smysly. Není však jednoduché odklonit se od našich smyslů při poznávání věcí ve prospěch rozumového poznání. To vyžaduje mnoho úsilí a ne každý je toho schopen.

⁷² ⁷² SVOBODA, Karel. Estetika svatého Augustina a její zdroje. Aurelius Augustinus: O pořádku. O učíteli, s. 227.

⁷³ SVOBODA, Karel. Estetika svatého Augustina a její zdroje. Aurelius Augustinus: O pořádku. O učíteli, s. 227.

5 ZÁVĚR

Svatého Augustina můžeme považovat nejen za jednoho z nejvýznamnějších středověkých filosofů, ale hlavně za jednoho z nejvýznamnějších estetiků. Estetika se prolíná napříč celou jeho tvorbou. Asi nejvýrazněji se ve svých dílech věnoval kategorii krásy. Jeho ranný spis *O krásném a vhodném*, byl čistě esteticky zaměřen. Tento spis se bohužel nezachoval, s hlavními myšlenkami se však můžeme setkat v Augustinových pozdějších dílech. Nejvíce se k tomuto ztracenému spisu vrací v díle *Vyznání*. Vzhledem k velkému časovému rozdílu mezi jednotlivými spisy je pravděpodobné, že původní myšlenky byly, ač nevědomky, pozměněny. Dalším čistě estetickým dílem byl už jen spis *Muzika*.

I když už žádné další čistě estetické dílo nenapsal, estetika byla patrná v jeho ostatních, křesťansky zaměřených dílech.

Na otázku co je to krása, nelze odpovědět pouze jedním slovem či jednou větou.

Na začátku všeho uvažoval nad otázkami, co je tím co nás na krásných věcech přitahuje, proč je milujeme? Není to pouze samotná krása věcí, jelikož to bychom pak věci nepěkné nemohli nikdy milovat. Rozlišoval zde pojem i vhodnost, takové věci, jež jsou součástí jiných, jim přizpůsobených. Pravděpodobně z tohoto důvodu nazval svůj spis *O krásném a vhodném*.

Za základní princip krásy považoval Augustin číslo. Číslo je přítomno ve všem kolem nás, ve tvarech v mírách či poměru. Číslo je tím nejnítěrnějším principem všech těchto věcí. Tento princip pak je moudrostí, kterou Bůh vše na světě uspořádal. Tvary, míry, poměry, to vše obsahuje číslo. Ovšem naše smysly nejsou tak silné, aby je odhalily. K tomu potřebujeme rozum. Ten je schopný tento nejnítěrnější princip odhalit.

Za znaky krásy považuje Augustin jednotu, rozmanitost, stejnost, podobnost, vhodnost či shodnost. Všechny tyto znaky mohou existovat vedle sebe. Přesto tím nejdůležitějším znakem je jednota, celek. Pokud jsou jednotlivé části uspořádány správně do celku, pak lahodí tímto uspořádáním našemu oku.

Dalším velmi důležitým znakem je řád. Veškerý svět kolem nás považuje Augustin za zcela uspořádaný. Původcem tohoto řádu je Bůh. To on vše uspořádal do jednoho celku. Za krásné považujeme to, co je uspořádané. I ošklivé věci, pokud jsou správně uspořádané, mohou být krásné. Tím správným uspořádáním myslíme, že ošklivé části v tomto řádu se ukrývají na úkor těch krásných. Nesmějí je převyšovat, jen tak lze dojít ke správnému pořádku.

Jak jsem již zmínila, i ošklivé věci mohou být krásné. Jaký je však důvod přítomnosti těchto ošklivých věcí? K čemu slouží? Nebylo by jednodušší, kdyby Bůh stvořil jen věci krásné? Podle Augustina vedle krásných věcí musejí existovat i ošklivé, mají-li na světě svůj účel. Protože právě díky účelu mohou být jednotlivé části, krásné i ošklivé, uspořádány do krásného celku.

Pro vnímání krásy nevyzdvíhal rozum nad smysly a naopak. Pokládá obojí za důležité. Smysly nám umožní vnímat jednotlivé obrazy ze světa kolem nás a rozpoznávat jednotlivé znaky krásy. Ale teprve rozum je schopen tyto vjemy zpracovat a vyvolat v nás tak pocity libé či nelibé. Rozum nám pomáhá dodržet principy krásy a tím tvořit i krásná díla lahodící našim smyslům.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Primární literatura

AUGUSTIN. *Křesťanská vzdělanost = De doctrina christiana*. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2004. Reflexe. ISBN 80-7021-740-5.

AUGUSTIN. *O boží obci knih XXII*. Praha: Karolinum, 2007. 2 sv. (447, 443 s.). ISBN 978-80-246-1284-3.

AUGUSTIN. *O lži a jiné úvahy*. Vyd. 1. Třebíč: Akcent, 2000. ISBN 80-7268-090-0.

AURELIUS AUGUSTINUS: O pořádku. In: SVOBODA, Petr, ed. *Estetika svatého Augustina a její zdroje*. Editoval Petr OSOLSOBĚ. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2000. ISBN 80-246-0090-0.

AURELIUS AUGUSTINUS: O učiteli. In: SVOBODA, Petr, ed. *Estetika svatého Augustina a její zdroje*. Editoval Petr OSOLSOBĚ. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2000. ISBN 80-246-0090-0.

AUGUSTIN. *Vyznání*. V Kalichu 5. vyd. Praha: Kalich, 2006. ISBN 80-7017-027-1.

Sekundární literatura

DECRET, François. *Mání a tradice manicheismu*. 1. vyd. Bratislava: CAD Press, 1994.

ECO, Umberto. *Umění a krása ve středověké estetice*. Vyd. 2. Praha: Argo, 2007. ISBN 978-80-7203-892-3.

HOŠEK, Radislav, ed. *Aurelius Augustinus: Říman, člověk, světec*. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2000. 351 s. ISBN 80-7021-305-1.

MACHOVEC, Milan. *Svatý Augustín*. 2., opr. a dopl. vyd., (V nakl. Akropolis 1.). Praha: Akropolis, 2011. 171 s., xxiv s. obr. příl. ISBN 978-80-87481-38-7.

SVOBODA, Karel. *Estetika svatého Augustina a její zdroje*. Editoval Petr OSOLSOBĚ. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2000. ISBN 80-246-0090-0.

TATARKIEWICZ, Władysław. *Dejiny estetiky. [Diel] 2, Stredoveká estetika*. 1. vyd. Bratislava: Tatran, 1988. 456 s.

6 RESUME

Saint Augustine of Hippo is considered not only one of most significant medieval philosophers, but mainly one of most significant aestheticians. Augustine's entire work is penetrated by aesthetics. He has worked out one writing entirely about aesthetics named *Beautiful and Apt*, which has been lost unfortunately already during his life. Therefore the content of this writing is known only partly from his later work. Most references to *Beautiful and Apt* is found in writing *Confessions*, where Augustine tells his life story. But compared to his original thoughts, included in lost file, it is apparently different in the *Confessions* due to almost 20 years between particular writings.

A beauty as expression is hardly to explain by some simple definition. The basis of beauty is number, existing everywhere around. The most important number is number one. A beauty is based just on an unity. The unity is the God, who exists inside all things around and who is immortal as well as the number.

Augustine saw markings of a beauty in unity, diversity, parity, similarity, aptness, or conformity.

Ugliness is a part of beauty. Things that are ugly just by themselves could be a part of some assembly if they are in line. Therefore an order is very important for a beauty. Augustine considered presence of nasty things in the world as necessary. A beautiful assembly can not be formed by only such things, which are beautiful separately.

One can not sense a beauty by only senses, but needs also mind. We are able to sense particular pictures by our human senses. But only by means of our mind we are able to judge, whether such pictures evokes pleasant or inconvenient feelings.

A beauty is not clear from first perspective and sometimes it could be complex task to discover it. In order to make it, it is often necessary to take a look from some distance to be able to see a beautiful assembly.